



Værd at vide om

# Helårsgræssende kvæg i naturen



**SEGES**  
INNOVATION

**Landmænd og naturforvaltere, der har kvæg på naturarealer, har to vigtige opgaver med deres arbejde. Afgræsningen skal sikre en mere værdifuld natur, og samtidig skal dyrene have det godt. Det gælder selvfølgelig både, når solen skinner, når det regner, blæser og på en frysende kold vinterdag. Det er naturligvis helt afgørende for landmanden at tilse og sikre, at der er tilstrækkeligt med føde og at dyrene er sunde og raske.**

### **Græssende kreaturer sikrer lys og levesteder til mange arter**

Hvis ikke naturarealerne afgræsses eller slås, vil de med tiden gro til og blive til skov. En naturlig skov er også god natur og levested for mange arter. Men de arter, der er afhængige af lyset, vil miste deres levested.

Efter sidste istid sørgede store græssende pattedyr for artsrige lysninger i skovene. Det var urokser, vildheste, kæmpehorte mv., som alle er blevet udryddet. Senere overtog vores husdyr de vilde dyrs funktion og sørger i dag for, at der på enge, overdrev, heder og i moser er levesteder til mange arter af planter og insekter. Igennem de seneste 100 år er antallet af husdyr på græs dog faldet drastisk. Derfor er den lysåbne natur og de tilknyttede arter i stærk tilbagegang.


### **Værdifuldt at kvæget går ude året rundt**

Når kvæget går ude hele året, græsser de på samme måde, som vilde dyr græssede, før menneskene gjorde dem til husdyr og tog dem på stald om vinteren. I naturen er der fødeknaphed om vinteren, så her bliver der spist i bund.

## **KVÆG ER BEDRE END SLÅMASKINER**

En slåmaskine kan holde vegetationen nede og skabe lys, men de græssende dyr gør meget mere end det:

- Når naturarealerne græsses med et tilpas græsningstryk, sikrer man mulighed for, at en masse blomster kan blomstre i løbet af sommeren.
- Kvægets lort er et vigtigt levested for en lang række af arter af eksempelvis møgbiller, fluer og svampe, som danner fødegrundlag for fugle som stær og rødrygget tornskade.
- Kvægets færdsel på arealerne skaber tråd, bar jord, knækkede grene mv. Det resulterer i vigtige levesteder for mange forskellige arter.
- Græsning giver, i modsætning til slåning, et landskab med større variation - en mosaik mellem krat og lysåbne arealer. Det giver flere levesteder end et helt åbent og ensartet areal.



**Græssende kreaturer sikrer levesteder til mange arter af planter og insekter.**

Det giver gode betingelser for de vilde blomster i det følgende forår og sommer. Ved at tilpasse antallet af dyr til den mængde føde, der er til rådighed om vinteren, følger man naturens egen regulering. Derfor er det vigtigt, at der ikke går for mange dyr på arealet om sommeren, da der så vil mangle føde til kvæget om vinteren. Når dyrene går ude hele året, betyder det også, at der hele tiden er frisk lort tilgængeligt til de dyr der lever af lorten. Det er af afgørende betydning for at nogle arter af møgbiller kan leve på arealet.

Om vinteren æder kvæget mere af træer og buske. Det betyder ikke, at de sulter, men blot at fødemulighederne er anderledes end om sommeren. Faktisk er det helt naturligt, at kvæg æder vedplanter. Det gør de ofte også, selvom de har rigeligt med føde til rådighed. Træerne giver mineraler, som er vigtige for dyrenes vækst og trivsel. Når kvæget æder af træer og buske, kommer der lys til de planter, der vokser under dem. De skaber også sår i træerne, som giver bedre betingelser for svampe og trælevende insekter. Kvæg kan dog ikke leve udelukkende af vedplanter, men finder også andre fødeemner om vinteren. F.eks. er brombær, som har grønne blade hele året, et vigtigt fødeemne i vinterperioden.



Værd at vide

# Er der foder nok til kvæget om vinteren?

Det er helt afgørende at dyrene er sunde og raske og har det godt. Derfor sørger dyrenes ejer for, at der ikke går flere dyr på arealet, end der er føde til. Hvis vinteren bliver hård, så der er mindre føde end sædvanligt, skal nogle – eller alle dyrene – flyttes til et andet sted, eller der tilskudsfordres i en kort periode.

Hvis kvæget fodres fast gennem hele vinteren, vil de stå og "hænge" ved foderpladsen og vænne sig til, at de ikke behøver selv at finde deres føde i naturen. Og så har de ikke den gavnlige effekt på biodiversiteten.



## Værd at vide

# Hvilke regler gælder helårsgræssende kvæg?

I dyrevelfærdsloven findes et regelsæt som landmanden skal overholde. Disse bestemmelser skal sikre, at kvæg, som går ude hele året, har god dyrevelfærd:

- Det skal være robuste racer, der er egnet til at gå ude i alt slags vejr.
- Det skal sikres, at dyrene har tilstrækkelig mulighed for at dække deres behov for at drikke.
- Kvæget skal have adgang til læ, ly og tørt leje. Det kan være i form af et læskur, hvis ikke området naturligt byder på ly f.eks. i form af tæt bevoksning.
- Kvæg skal tilses jævnligt.
- De skal være tilvænnet til at gå ude, være rene og have et godt hårlag. Dyrene skal have en god sundhedstilstand og i passende huld.
- Hvis forholdene på arealet ændrer sig, så der f.eks. mangler foder eller arealerne bliver for våde skal dyreholdere have en plan for hvordan dyrevelfærden sikres.

I Danmark har vi en huldvurderingsskala for kreaturer, som landmanden, dyrlæger og kontrollører bruger til at vurdere, at dyrene ikke bliver for tynde.

**Dyrevelfærdsloven sikrer at kvæg, som går ude hele året, har god dyrevelfærd.**

Værd at vide

# Hvordan kan man se om kvæget har det godt?

For at vurdere om kvæget har det godt, er det vigtigste at se på, om de har en normal adfærd. Dvs. at de veksler mellem at gå rundt på arealet og æde græs og urter og har normale hvileperioder. Hvis kvæg står stille i en mere end en time og krummer ryg, er det et tegn på at dyret ikke trives.

Det er naturligt, at kvæget er tyndere om vinteren end om sommeren, men dyrene må ikke sulte og tabe sig for meget. Hvis et dyr taber sig, har det også sværere ved at holde varmen, især hvis der er frost og blæst. Det er vigtigt, at dyrenes ejer vurderer deres huld ugentligt. Dyreholdere skal altid have en plan B, hvis der ikke er mere føde på arealet, eller hvis der kommer en dyne af sne, så kvæget ikke kan få fat på føden.




Kvægracerne, der helårsgræsser, skal være egnede til selv at finde deres foder.

Værd at vide

# Må besøgende fodre kvæget?

**Nej – besøgende må ikke fodre dyrene.** De kvægracer, der benyttes til helårsgræsning, er egnede til selv at finde deres føde. Det er landmandens ansvar at sørge for, at der ikke er flere dyr på arealet, end der er føde til. Hvis besøgende fodrer kvæget, risikerer man, at de bliver mere opsøgende og nærgående.



Værd at vide

# Er det sikkert at færdes blandt dyrene?

Hvis der er offentlig adgang til arealerne, kan de besøgende godt regne med, at landmanden har vurderet, at kvæget er egnet til at græsse på arealer, hvor der kommer besøgende. Færdsel i en indhegning med dyr, sker dog altid på eget ansvar.

Fordelen ved at bruge kvæg, der er vant til at gå ude hele året uden at blive fodret af mennesker er, at de ikke forbinder mennesker med mad. Faktisk er de som udgangspunkt helt ligeglade med mennesker, da de hverken ser os som fjender eller en nem adgang til foder. Hunde kan udgøre en udfordring, da der er risiko for, at de græssende kvæg ser hunden som en trussel.

## **DER ER NOGLE GRUNDREGLER, MAN ALTID SKAL FØLGE, NÅR MAN FÆRDES BLANDT DYR:**

- Hold god afstand til de græssende dyr og sæt farten ned, når man passerer dem
- Undlad at fodre kvæget
- Hold øje med kalvene og gå aldrig mellem ko og kalv
- Luft hunden et andet sted
- Hvis man alligevel ønsker at tage hunden med, så tjek, om det er tilladt (se skilte ved indgangen). Hvis det er tilladt, skal hunden holdes i kort snor. Hvis dyrene alligevel angriber, så slip snoren.

# Kontakt dyrenes ejer hvis der er anledning til bekymring

Selvom landmanden fører jævnligt tilsyn med sine kvæg, kan der opstå situationer, der kræver hurtig handling. Hvis man ser kvæg, der er syge, er kommet til skade, eller som er kommet på den forkerte side af hegnet, må man meget gerne kontakte dyrenes ejer. Ofte kan kontaktoplysninger findes ved indhegningen.

Vi håber at alle vil nyde synet af dyrene i naturen, lige så meget som landmanden gør.

Publikationen "Værd at vide om helårsgræssende kvæg i naturen" er udarbejdet af SEGES Innovation.



**Rikke Rørby Graversen**  
Specialkonsulent, Natur  
Plante- og Miljøinnovation  
rrgn@seges.dk



**Per Spleth**  
Specialkonsulent, Kvæg  
Husdyrinnovation  
psp@seges.dk

JULI 2022